

„A könyvtár volt a hazám, édenem”

Szabó Lőrinc születésének 100. évfordulóján

A költő verset ír, a poeta doctus „Bildungsroman”-t. Szabó Lőrinc pedig megkísérli a lehetetlent: emlékezte szűrőjén keresztül felidézni élete lírai sarokpontjait. Személyisége fejlődéséhez számba veszi az alkotókat, a műveket és az élményeket, amelyek eligazították a magyar, az európai és a világirodalomban.

Különös mű a Tücsökzene, az emlékezés, az apológia és az összegezés szándéka egyszerre vonul végig rajta, hol bűvópataként, hol fölerősödve. Mégis mindvégig megőrzi a költészet öntörvényét, szubjektivitását, mind a személyes, a családi és a történelmi eseményekben, mind a hatások, a reflexiók és a vélemények világában. 1945 augusztusának nehéz napjaiban fogalmazódott meg Szabó Lőrincben a költői életrajz megírásának s ezen keresztül a számvetés szükségességének a gondolata (a közéletben az igazolások emberhez és költőhöz egyaránt méltatlan ideje volt ez!). 1947 könyvnapjára azonban, amikor a mű megjelent (352, egyenlő formára és mértékre szabott, egyenként 18 sorból álló „tücsök”), már maga Szabó Lőrinc és a beavatottak köre is tudta, hogy ennél többről van szó. A Tücsökzene nemcsak Szabó Lőrinc lírai életregénye, nemcsak egy kiemelkedő intellektus, egy gazdag személyiség szellemi forrásvidékének a finom rajzolatú térképe, de a reformkor óta érlelődő és öntudatosodó magyar polgári költészet egyik legnagyobb s bizonytalanság utolsó összegezése született meg. Szabó Lőrinc tudatos emlékező és tudatos válogató, a Tücsökzenéhez kialakított „léckerítés”-módszerrel elkerüli mindazt, amit el akar kerülni, a lírai állóképek sora pedig epikus folyamat hatását kelti. Az emlékek felidézése egyúttal szabad játékot teremt a költő számára a múlt idővel: a gyermekkortól a versek ciklusba rendezéséig évtizedek teltek el, más versek éppen az élmény frissesége folytán kerültek az érzelmileg már letisztultak közé. Végül 1957-ben, a Tücsökzene bővített, második kiadása (és a költő halála) évében készült el a „Vers és valóság” becses kézírata, amelyben Szabó Lőrinc egy évtized elmúltával fűz reflexiókat magához az élményhez, a vers megírásának körülményeihez, sőt az első megjelenés óta eltelt időhöz. Világirodalmi mértékkel mérve is kevés költő fordított ekkora figyelmet szellemi fölkészülésének állomásaira, kevesen érezték (vallották be és hirdették, hogy érzik) a könyvek, az idegen nyelvek, a másféle kultúrák kihívását, termékenyítő hatását olyan erősen, mint Szabó Lőrinc. A könyvek – maga az olvasás, a mesterek és a megelevenedő szereplők – ugyanolyan érvénnyel vesznek részt életében, mint a miskolci vagy a debreceni gyermekkor, mint az Ipoly füzei vagy az Adria homokja.

„Volt egy nagy meséskönyvem. Kép, szöveg / minden zezugot benépesített” (Mesék és veszélyek – 38), ez a könyv első említése Szabó Lőrinc életében, még jóval innen az olvasni tudáson, amikor a betű még hallgat, a kép és az elmesélt szöveg pedig egyenértékű. Néhány évvel később Gáborjáni Szabó Etelka, a tanító-

nő-nagynéni Tompa Mihály virágénekeivel ismerteti meg unokaöccsét: „négy könyvből, mit ajándékba hozott, / sokat olvasott, verset, régi, szép / történeteket, – úgy mondta: regét. / Később szemem maga betűzte ki...” (mármint a szöveget) (Etelka néni – 57). Az első olvasás élményét jelentő Tompa Mihály hatásáról felnőtt korában is említést tesz, tehetségét ekkor már szerénynek, költészetét avultnak érzi, egyes részlet-finomságait azonban Tennyson munkái mellé állítja.

A kezdő olvasó bizonytalanságát a könyvhöz nem szokott környezet bizalmatlansága tetézi. „A betű vonzott. De mint enyhe bünt, / úgy néztem a könyveket... / ... mért olvasnak hát (itt-ott) a nagyok, / fölöslegesen? ...Csak a tananyag / volt szentség előttem, s a biblia, / tehát Isten meg a Tudás szava / (bár mindkettőt untam még)... / nagy vád szemét éreztem magamon, / ha Du Terrailt és Nick Cartereket / bújtam (már pedig bújtam), s rengeteg / ifjúsági kacatot, ami jött: / Bugyi Sándort, Mayt, mi ördögöt” (Betűk és bűnök – 101). Du Terrail a századvégen Európa-szer- te kedvelt rémregényíró, Hugo epigonja volt, Bugyi Sándor makrapipás alakját pedig egy amúgy jó tollú debreceni rendőrkapitány tette a maga korában népszerű ponyvaregény-figurává.

„Ez tehát még nem volt irodalom, / s mulatságnak se valami nagyon / elsőran- gú... a mű címét, nem szerzője nevét / figyeltem, s az izgalmas volt a szép./ Amit felnőttek ajánlottak, az / rögtön gyanús lett, túlnemes-magas, / mint a költők! – azokat valami / szellem röpíti, mondták, isteni / s én, sóhajtva, hogy csak ember vagyok, / békén hagytam a fennkölt fajzatot, / noha nagy tisztelettel!” (A fennkölt fajzat – 102). Ezt a pontos helyzetképet és a (bizony!) lesújtó ítéletet persze majd’ negyven év távolából fogalmazza meg az emlékező költő.

A sors különös rendelése, hogy az olvasni még alig tudó, gyermek Szabó Lőrinc (vagy még inkább csak Lencike!) máris a könyvekkel keresi kenyerét: a gyengén látó debreceni nagymamánál „valami Twist Olivért / kellett olvasnom neki, amiért / jó uzsonnákat kaptam” (Nagymamánál – 86), akárcsak Nyilas Misi és sok más diáktársa, ő is felolvasással szerzett pénzt és különféle előnyöket.

Hamarosan aztán (tizenhárom évesen!) a könyv után a vers is megjelenik a kísértések palettáján, egyelőre csak mint futó szeszély. „Első versemet egy nyári napon / írtam, a hortobágyi vonaton. / ... Dúdoltam valamit, / valami zsongót: zsongott, kattogott / vonat és világ. S egyszer csak, ahogy / rakosgattam a ringó szavakat, / rímbe kattant bennem két gondolat (Az első vers – 107). ”Az első vers, s néhány társa, amit / írtam, népdal volt: s a szív ritmusa / hozta ki őket... fölrémlt valami, / hogy ha lelkét az ember ráteszi / a taktusra, hát az viszi to- vább. / Otthon Zoli azt mondta: marhaság! / Így aztán eldobtam a verseket” (A megjegyzett ütem – 108). Az emlékező költő hozzáteszi: „Akármennyire játéknak vettem a dolgot, a költői hiúság mégis működött már bennem”. A tudatos olvasás és önművelés igénye azonban hamar jelentkezik a nyiladozó értelmű gimnazistánál. Érdeklődéséhez jó társat talál: „Először ő, bátyám, a becsi pap / tárgyalt meg velem olyan szavakat, / hogy irodalom és romantika / ... az első volt, aki / kezemből a könyvet nem nézte ki” (Az igazságkereső – 124). Szabó Mihály tiszteletes úr – akarva-akaratlanul – nagy szolgálatot tett a magyar költé- szetnek Szabó Lőrinc igényes olvasóvá nevelésével. A nyárra tanító nélkül maradt tiszabecsi iskolában „félezer / könyv kiáltott rám, hogy olvassam el!” (A becsi iskolakönyvtár – 125) – így érzi a költő, és belefog az olvasásba. „Volt ott egy irodalomtörténet is, / ... a ”kis / Beöthy” volt, a „Tükör”. Addig sohasem /

tűnődtem még írókon, verseken, / s most elámultam, azt hittem, hogy a / költészet olyan, mint a biblia. / ...Utána elolvastam Kölcseyt, / a portrét róla, s egyre lázasabb / izgalommal a többit, másokat, / aki csak volt s van: mire este lett, / tudtam az irodalomtörténetet” (Irodalomtörténet – 126). A költőpalánta túltengő önbizalmát azért persze a „Kis-Beöthy” szintjén kell értenünk. A tiszabecsi iskolakönyvtárban felfedezett irodalomtörténet a fiatalember érdeklődését a klasszikus irodalom felé terelte, egyúttal azonban arra is kíváncsivá tette, hogy „ma” hogyan írnak verset.

A vakációról Debrecenbe visszatérve már magától értetődő büszkeséggel állapítja meg: „...állandó tanyám / a könyvtár lett, a kollégiumi / anyakönyvtár...” Aztán arról is megszerzi első élményeit, hogy a könyvek szerzőivel s a bennük leírtakkal szemben az emberi indulatok különbözőek. „Öreg / Károly bácsi rakta a könyveket / az asztalra, s „Mi baja?” kérdezett / dörmögve, mikor a kérőlapon / ősszel hirtelen olyan változást / tapasztalt a címekben. „Mi bajom?” / „Hát hogy Adyt kér?... / ... Züllött alak, valaha ide járt”, / nyújtotta a könyvet a pulton át. / Züllött alak? Hm. Érdekes lehet. / Olvasni kezdtem az Új verseket,, (Ady – 147). Ady után, Ady mellett Babits a másik távlatnyitó, hatásuk hol látványos, hol háttérbe vonul, de végigkíséri Szabó Lőrinc életét. „Csak ifjú költő tud rájongani: / rajongtam Babitsért. Előbb Ady / tanított... Babits csak később... szavai / észrevétlenül tudták hajlítani / a gondolatokat” (Társuk leszek – 169).

A fiatal diák szellemi éhsége csillapíthatatlan. „Szóval: rákaptam a könyvekre. Hogy / vezessen, nem volt senkim. Izgatott / agyam azonnal oly mohó-modern / lett, hogy a múltja, Dickens, Jókai, Verne / csak untatta, Ady, noha előbb / csak nevettem, már tetszett, s a Nyugat, / a kritizáló, feszítő erők, / a túlnyers és a túlfinom szavak, / a meglepő egyéniségek, a / nagy hit, legyen bár dekadencia, / minden, ami különös és nehéz, / előbb a tárgy, majd a kifejezés / rangja s a szélsőségek...” (Varázstükör – 149).

Hamarosan feltámad az ifjú olvasóban az igény, hogy birtokolja is a vágyott és megismert műveket. „Gyűlt már saját könyvtáram is. Előbb / fióknyi volt, majd az asztalra nőtt, / szétáradt, s polcokra kéredzkedett. / Könyvre költöttem minden pénzemet, / óraadások és legációk / jövedelmét, s mit a vasút adott / év végén, a bizonyítványomért, / a két-két aranyat. Szívemben élt, / ami tetszett, mégis jó volt magam / mellett tudnom, látnom minduntalan / a sok nagyszerűséget...” (Könyvek otthon – 150). Negyven évvel később a költő visszafogja ifjonti lelkesedését, egyúttal pontosít is. „Szánalmas lehetett az én kis könyvtáram. Bizonyára Magyar Könyvtár-füzetek és Reclam-számok voltak, mindegy: csak elkezdtek széthurcolni a világba. Már akkortájt megvásároltam néhány nagy vagy relative nem olcsó könyvet, például Nietzsche Zarathustráját (magyarul) és leveleit németül”. Először fogalmazza meg (később még sokszor megteszi!), mit is jelent számára az olvasás, az idegen világok és az egyre ismerősebb szellemek közelsége: „Mint a csillagot a távcsövek, / úgy húztam körém, s egyre közelebb / könyveken át a Világ Tényeit: / éj-nap olvastam. Mindent! Hajnalig, / kislámpa mellett, ... / ... Mint a fény, / mihelyt szabad, oly határtalanul / tágult a lelkem, nőtt, már messze túl / kíváncsiságban s reményeiben / iskolán s minden hasznon...” (Olvasás – 148). Az olvasás már ezen a diákkori szinten is többféle feladatot töltött be, az élményszerzés nagyszerű lehetőségét meg a rendszeres ismeretgyűjtést.

A könyvek világa után kinyílik a nyelvek világa, egyúttal megsokszorozva az olvasmányokat. Szinte egyszerre indul meg a diák érdeklődése a magyar és az idegen nyelvű költészet iránt. Az első idegen nyelv (természetesen?) a német volt. „Találtam a tan- / könyvünkben Goethét és Schillert, de hát / nehezek voltak, s untam a balladát. / Nincs újabb költő? Egy Reclam-füzet / húsz fillérért ”Dalok”-at hirdetett, / egész kötet dalt. Megvettem. S csoda / történt: szótárral jól értettem a / rövid verseket, s lángoltam, milyen / szép s új mind, s mily pikáns és szemtelen!” (Ik bin – 131).

A Heine-dalok nyelvi könnyedsége és bűbajos szemtelensége Szabó Lőrincet is, mint sok más kezdő nyelvtanulót, megfogta a német költészetnek. Innen már könnyebb volt az út! „Aus alten Maerchen tündér hókeze / intett felém... mind messzebbre csalt / kis szótárrammal s nagy szívemmel a / Buch der Lieder meg a romantika” (Romantika – 132). Így olvadt össze az iskolai olvasmány kötelessége a nyelvtanulás felfedező szenvedélyével. Sőt esetenként másfajta segítség is adódott. Zoltán bátyja mellett a fiatalabb testvér – hallomásból – megtanulta a latin nyelv alapjait, a többlettudásnak a következő év elején komoly hasznát vette. „Egy hónap múlva latin dolgozat. / ”Lesbia gallinis frumenta dat”, / diktálta a jólismert szöveget / Sinka tanár úr... / „Lesbia eteti a tyúkokat” / visszhangozta feleselő fejem / a régtudott jelentést. Tíz ilyen / mondatot kaptunk, és én szinte már / csukhattam is az irkát” (Latin dolgozat – 100). Az idegen nyelv tanulásához és a fordítás korai élményéhez azért (nem utoljára) egy jókora adag egészséges önbizalom is társult.

„Ragadtak rám a nyelvek. A latin / rég hozta a franciát, s így megint / új ablakkal tárult a világ. / Hogy kigyót-békát, dekadenciát / s annyi Baudelaire-t olvastak Adyra, / kíváncsivá tett: milyen hát az a / párizsi költő-szörnyeteg, aki / annyi zsenit meg tudott rontani”? Párizsi útjáról hozta magával a híres-hírhedt verseskötetet Oláh Gábor, az ekkor már befutott debreceni prózaíró, aki Szabó Lőrincnek is „kölcsonadta a maga Baudelaire-ét / a beszerezhetlent: repeső / kézzel rögtön papírt vettem elő, / s körmölgetve vagy két hónapon át / lemásoltam a teljes Fleures du Mal-t” (A Romlás virágai – 155). A betűűhséget akkoriban nem csillapította pillanatok alatt a mindenható technika, a verejtékesen lekörmölt versgyűjtemény azonban kitüntetett becsben volt és maradt a szárnyait bontogató költőnél. A gimnáziumi tananyag a kötelező olvasmányokat hamarosan meghódított tartományokká, sőt „gazdag vadászmezőkké” változtatta. „Oidipusz! Elállt a lélegzetem... / Szofoklészit olvastam... A füzetet / a mosdóra állítva, fél-szemem / csukva-nyitva: olvastam” (Szofoklész – 151), aztán: „... a zöld fülke pamlagán / Dosztojevskit olvastam, Karcagig” (Délutáni gyors – 196). A készséges halhatatlanok időnként még Karcagnál is közelebb merészkednek. „Voltak nem-földi barátaim... / a halhatatlanokat / hívnom se kellett s jöttek... / A Nagyerdőn át patás kentaurók / kísérték... a fákból Dryád / bújt elő, s a Párkák zord hármását / ...naponta láttam. Kalypsót viszont / csak képeken, úgy szerettem bele... / Kalypsó: nem gyönyörű a neve?” (Készséges halhatatlanok – 212). A görög-római mitológia mellett az asszír-babilóniai irodalom versfolyama is rabul ejti. „Gilgamesék kőbeírt eposzát / a Nagyerdőn olvastam... / és roppant tárház nyílt elem vele / a Szentírások Népköltészete, / képzelet, amely nem kívánt hitet, / a szörnyeiben mosolygó Kelet” (Szentírások népköltészete – 211). Negyven év távlatából az emlékező költő így hitelesíti ifjúkori lelkesedését a Gilgames iránt:

„A mű óriási hatással volt rám. Nagyobbal, mint Homérosz és Szofoklész... Enkidu saját magam voltam, a művelődésre képes erdei-mezei vadember, s ugyanakkor én az Urukban uralkodó, kulturált Gilgamesz”.

Még mindig diák: a könyv, a szellemi kincs egyenértékű a diákos rajongás egyéb csábításaival. „Könyvek. Szerelem... Könyvek. És tavasz... / Aztán Soracte stet nive candidum. / S könyvek, szerelem és könyvek megint / és verkli bent és verkli odakint...” (Verkli – 218), majd egy vagabund oldalvágás: „Nekem... Ady / s Babits volt fontos, és nem a hadi / érettségi...” (Ébredés – 220).

Aztán kilép az őrző-megtartó egérfogóból, a debreceni kollégiumból, a megszólítása egyszere „Szabó Lőrinc hadapród tizedes” lesz, ez már nem a könyvek világa, a fiatal költő életének egy szakasza, a zavartalan fölkészülés ideje végképp lezárul. Látómezeje, tudása országokra és évezredekre tágult, érzi és megfogalmazni is képes, hogy mit köszönhet a tudatos és szabad barangolásnak a könyvek között: „Könyvek, széthurcoltatok a világ / minden részébe!... Formát és gondolatot, / tükröt elem hányat tartottatok, / s mily sokfélé, mutatni, mennyivel / dúsabb ez az élet, mint az, amely / a külső létben belénk ütközik!” (Országok és évezredek – 198). És a könyvek esszenciája, a legtiszteltebb fórum – a könyvtár: „A könyvtár volt a hazám, édenem. / Egyetlen óriási Értelem / sugárzott benne” (A teremtett Isten – 199). A könyvtár valójában a világ tükörképe, de mintha a költő számára igazabb és hitelesebb tükör volna a könyv, mint maga az esetleges és ugyanakkor manipulálható valóság. „A könyvtár is vita volt és csata, / de más, mint a köznapé. Az buta / és hazug: az élők a hasznukat / nevezték Igazságnak... / ... A könyv párbajai / másért és másképp folytak, valami / pontosabb igazságért... Itt a Gondolat / maga vizsgálta magát, és szabad / maradt, s ellenfélként is jóbarát... / Óh, hol vagytok, becsületes csaták?!” (A Könyv párbajai – 200).

Az átlábolás a régiből az új világba keserves utazás volt, de nem könyvek nélkül való. „November éj, 18 ósze... / Egy koffer könyv volt minden csomagom, / meg egy kenyér, anyám sütötte még / Debrecenben” (Budapest – 226), mint a népmesék legkisebbik királyfija, aki azután hamarosan meghódítja az áhított birodalmat, és társuk lesz azoknak, akiket korábban csak távolról, írásaikon keresztül csodált. Az egyetemen a hajdan legendás Négyessy szemináriumok helyiségében csiszolja francia nyelvtudását és fordítói leleményét. „Verlaine-t boncoltuk. Rajtam, új fiún, / mázsás félszepség... de hát / nagyon alföldi volt a francia / kiejtésem. ”Oh triste...” Valaki a / fordítását mutatta. „Csodaszép!” / tapsolt a lányhad, „ugye?” „Nem elég...” / bökte ki én. „Tessék, kolléga úr?” / „Ez így még nem elég jó magyarul” / „S hogy jó?” „Óh, lelkem, mennyi bánat ért” / kezdtem, „egy asszonyért, egy asszonyért”, / s végigmondtam... Csönd lett, csodálkozó.” (Verlaine a szeminárium – 232).

A cél ekkor már nem lehet kétséges, a Nyugatot célozza meg, hogy még csak kibontakozó, de máris kellőképpen öntudatosodó költészetével Babits elismerését elnyerje. A megmérettetés és a befutás torokszorító izgalmát külön versciklusban örökíti meg (a kóros önbizalomhiány és a szélsőséges önbecsülés között hanyódo ifjú lelkiállapotának rajzát akár egy pszichológus is megirigyelhetné). A valódi főszerepet azonban (az egymástól nemzedéknyi messzeségre és jelentős izlésbeli távolságra lévő két költő barát-ellenfél mellett) ezúttal is a betű játssza: a vers, a kézirat, a fordítás, az újságciketek. „Versek égtek a zsebemben. Ez, az / látta már

őket, ifjúság, s igaz, / hogy tetszettek, de én féltem. Csak a /Nyugatba, kolléga úr! Csak oda! /... Babits s a Nyugat! / Adtam volna bár alább néhanap...” (Vers és szorongás – 233), de a költő végzete már elkerülhetetlenül gördül előre. „...rettentő a tét: / az egész jövő, az önbecsülés, / a remény, hogy leszek valaki...” A Babits előszobájában szívszorongva várakozó fiatalember ekkor is a könyvektől várná a biztatást, de azok (akkor, ott!) szinte ellenségesen, közömbösen feszítenek. „Vártam. Mint öreg szemét, / könyvek porlódtak, papír szanaszét / lócán, állványon, a folyóirat / kötegei, szétesve s a falak / mentén mindenütt” (A szerkesztő elé – 230).

Aztán amint az idősebb költő a fiatalabban szellemi társát felismeri, utódját megtalálja (és még nem érzi kibékíthetetlen ellenfelének!), egyszerre a világ-irodalom közös élményt adó nagyjai veszik át a szót. „Az élményt meg a / formát tárgyaltuk, Goethét, francia, / görög lírát (látta: értem), latint / (már szinte munkatársa) és megint / Villont, Európát. „Az angolokat / meg kell ismerned!” És sírva fakadt / Georgén: „Mert szép!” (Reviczky utca 7 – 242). A fiatalos hányavetiségnél fontosabb, hogy mester és tanítvány azonnal hangot talál egymással. Az angol irodalomra többször is visszatérnek. „Wilde a legkönnyebb, – szólt egy délelőtt / mesterem... majd egy órai / nyelvtan után, rögtön fordítani / kezdtük a Happy Prince-et. Persze a / kiejtéssel baj volt, Babits maga / se tudta jól. ”Úgy-látszik, hagyomány / Arany óta” – mondta nevetve, – „hogy / magyar költőnek néma tudomány / maradjon Shakespeare nyelve!... A napot / Swinburne zárta és Browning-ízeltő” (Angol líra – 244). A nyelviskolák talán nem adnának szabadságot erre a módszerre, de kettejük esetében sikeresnek tűnt. Érdekes Szabó Lőrinc visszaemlékezése, amely szerint Babits igen nagyra tartotta az angol lírát, akár tíz költőt is Goethe-formátumúnak érzett közülük.

A fiatalember szellemi fejlődése lassan befejeződött vagy inkább megtalálta önálló útját, Babits immár Mihály lett számára, a költő bekerült a régtől vágyott „szellemi profimunka” világába. A korabeli pesti irodalmi élet valóban irigylésre méltó nevekkel büszkélkedhetett. „A Centrál, modern akadémia / pezsgett, forrt. A költők törzsasztala / rég befogadott. Zsiga bácsi, Tóth, / Schöpflin, Király György, Trostler s aki volt / tudós és író öt és nyolc között, / mind odagyült. Vers-börze működött, / és lexikongyár, Mikes sakkozott, Babits korrigált, / Elzevirt hozott / Kner Gyomárol... pletyka, pénz / s száz terv lengett a szivarfüstben, és / hogy túlvoltunk Shakespeare Szonettjein / (s Horváth Henrik új kecskerím-in) / Mihály kocogott: „Főúr, fizetek!” / s mentünk, nézni detektívfilmeket” (Centrál – 247). Munka és szórakozás, napi hajsza és életműépítés, immár elválaszthatatlanul egymásba fonódik. „Könyvek s nők lettek a gyönyöreim, / hús-virágok, virággondolatok, / álom és vágy dzsungele villogott / bennük, a vágyott s vesztett messzeség...” (Hivatal – 254). Summázatul, vagy inkább jogos költői büszkeségként továbbra is könyvekben méri pályáját, élete fordulópontjait. „Aki kíváncsi rám, / iktassa be nyolc verseskönyvemet, / iktassa most ide, és eleget / megtud rólam... Bár csupa töredék, / ami tölti a költők életét, / és véletlen: azt őrzi csak, amit / sikerül eldogni, valamit / az Álomból... Én a kíváncsi ész / s a szerelem álmát dadogtam... Remete / voltam mindig köztetek, emberek, / nem értettelek, nem értettetek... (Nyolc verseskönyv – 249). A szerénykedő hiúság és a valódi bizonytalanság hangja egyaránt kiérződik a költői önértékelésből. Köte-
tei közül – joggal – az 1926-ban megjelent, negyedik kötetét érzi korszakos ér-

vényűnek. "Valami / betegség volt ez, belső, iszonyú / tűzijáték s füstbefült háború, / zúrzavar, omló ideáloké, / csikorgó vágy, új s szent ábrándoké, / ördögűzés, maga is ördögi, – / versben: A Sátán műremekei" (A Sátán műremekei – 263). A tisztító szándékú bálvány-döntéseket és özönvizeket az iránykeresés éveit és az értékteremtés belső munkája követte. „Hat év csönd. Magány. Az Egy Álmai. / Sivatag edzett. Kezdtém érteni / a gondolat örök szeme alatt / a földi sorsot és magányodat, / s tested, egyetlen birtokod, hazád, / s aki azt is feldúlja, a halált, / s ami addig örül s isteni / fölöslegeid sorra elveszi, / vagy azzal öl meg, hogy rád se tekint, / a Célok és a Hasznok népét... / Szűrő lettél, a legszebb-szabadabb / szeretkezés érkeiden át / a mindenséggel: Te meg a Világ" (Te meg a Világ – 274). A következő az igazi beérkezés kötete, az első számvetésé. A költő ekkor harminchat éves, költői szintézisét egy évtizeddel később ellene fordítják: politikai állásfoglalást szimatolnak benne. „...Megutáltam és / megvettem az embert, az egész / földi förtelmet, s álmat, hiteket, / igazságot, a hiú képzetek / szépelgéseit, a bérenc agyat, / a bölcs s buta magyarázatokat, / tömeget, egyént... / Különbékém, keserű remete, / vállat vont és dolgozott, semmi se / vonzotta már, csak a kivételek, / és – mint végső remény – a gyerekek" (Különbéke – 278). Kiégett munkáiból a fölösleg, az esetleges, a salak, köteteit azonban tíz-húsz év távlatából nemcsak a lehiggadt és bölcsőbbé vált költő, hanem a meghajszolt és reményeiben csalatkozott ember tapasztalata is sötétebbre színezi a valóságosnál.

A költő nyolc verseskötetével együtt születtek meg a fordítások is, az Omar Chajjam versek, a Shakespeare Szonettek, a teljes Fleurs du Mal (Babitscsal és Tóth Árpáddal közösen), és a világirodalomnak mindazok a versfordításai, amelyek az Örök barátaink két vaskos kötetét alkotják. Hosszabb időt igényeltek azonban a drámaátültetések! „...Amiket / fordítottam, otthon félévbe telt / – Macbeth, Amphitryon – egy-egy darab, / Shakespeare-é, Kleist-é, – de négy hét alatt / kész lett, ha rászántam hivatali / szabadságom: egy-egy hegyoldali / réten, reggeltől estig, vagy fehér / hajón dolgozva, míg forgó nap-éj / vagy gép cserélte környezetemet, / megkerestem útiköltésémet: / időm s erőm imbolygó romjain / így épültek lassan a műveim.” (Utak és művek – 286). Hol van már a Centrál áhítatos és kedélyes nyüzsgése!? De a költő a kemény napi munka után, a fordítói penzum kéziratkötegei mellett is képes észrevenni az élményadó környezetet. „Legszebb nyaram: biztrai havasok / s viperák nyara! A Nemzetinek ott / fordítottam az Athéni Timon-t /... Négy / hetem átkozta – ujjongta! – tele / a vén Shakespeare embergyűlölete... / s a szabadban – közben – oly mámora / zsúfolt a létnek, mintha rám, belém / hullt volna mindaz az iszonyú fény, / amit egy év az ürbe szétszítál: / a százbillió tonna napsugár” (Timon nyara – 287). A fegyelmet igénylő munka közben Szabó Lőrinc titokban egy örömöda és egy naphimnusz akkordjait is megszerkeszti, a lenyűgöző záró sor sem más, mint egy természettudományos folyóiratcikk fénysúly-számítása, amellyel a költő „legalább a képzelet számára megfoghatóvá kívánta tenni a megfoghatatlant”.

A verseskötet második kiadásába (1957) újabb 17 „tücsök” került, a Tücsökzene sikeréről személyes hangú, különös vallomásban számol be. A pályatársak dicséretén túl a költő számára a valódi örömet apja nehezen kimondott szavai jelentik. A „tudós költő”-fiú és az öreg mozdonyvezető kapcsolata évtizedekig nem volt felhőtlen, mignem az idő és „a rettenetes év”, 1944 ismét összebékítette őket. „Vendégségben volt nálunk az apám, / roskatag már s nyugdíjas. Volt-e rám

/ büszke? – sohase tudtam. Sorozat / könyvem alig értette. Neki csak / a visszhangjuk számított, gondolom./ ... Míg papok / dicsértek – (Mihály bácsi!) – valamit / érzett, „amivel büszkélkedhetik”... Nos, hogy ott / volt nálunk s az új könyvre hallgatott, / a majdnem kész Tücsökre, hirtelen / itt-ott könnye bugygyant, majd csöndesen / megigazította pápaszemét / s szégyenlősen magához szorított: / „Hát ez, fiam,... valami ... nagy dolog” (Elismerés – 356).

* * *

Száz éve született Szabó Lőrinc, a század felénél azonban alig több idő adatott neki élni. Életműve, mint minden költői életmű, egyszerre teljes és befejezetlen, a megszületett versek költőjüket hitelesítik, a megíratlanok az örök veszteségek listáját növelik.

A világeköltészet (ha érvényes még ez a szó egyáltalán!) nem abba az irányba haladt tovább, amelyet Szabó Lőrinc igényelt, művelt és hirdetett. A versformát egyre inkább kiszorítja a szöveges alaktalanság, az értelmes tartalmat az indulati lávaömlés. A poeta doctusok kihaltak, de többnyire meg sem születtek, s akik mégis, eltitkolják ezt a születési rendellenességet. A könyvek párbajairól, a szellem becsületes csatáiról hallgatnak az írástudók...

Lukáts János

A szerkesztő

A 75 éves Gerő Gyula köszöntése

Még akik fölöttébb járatosak voltak a képzőművészetek, festmények, grafikák világában, még akik gyakorta jártak is kiállításra, vernisszázsra, galériákba, azok sem igen ismerték – annak idején – Frank János nevét. Pedig egy igen hosszú időszakban, a képzőművészeti életben is nyitásnak, valamiféle Európához való felzárkózásnak tűnő (mint kiderült, csak csalfán tűnő) időszakban, a hatvanas, hetvenes években szinte minden fontos kiállítást ő rendezett. A festők, grafikusok nevét szárnyára kapta a hír, legtöbbszörük ma már albumok, monográfiák címloldalán díszelleg, Frank János viszont ma még ismeretlenebb, mint valaha volt. Ő maga ironikusan azt szokta volt mondogatni: festeni mindenki tud, aber hängen!... (E szójátéknak akkor többféle értelme is volt.) Nos, a szerkesztő dolga sokban hasonlatos a kiállításrendezőéhez. Cikket írni mindenki tud, de szerkeszteni!... De ne essünk túlzásokba, annál is kevésbé, mivel e sorok szerzői maguk is szerkesztőnek kell hogy tartsák magukat, no persze igazában amolyan faut de mieux szerkesztőnek. Volt és van azonban szakmánkban egy igazi szerkesztő. A szerkesztő, wie es im Buch steht, ahogy az a könyvben írva áll. (Illetve nemigen áll az írva, hisz e szakmáról nemigen szokás könyvet írni, pedig...) Ez a szerkesztő a mi szakmánkban, könyvtárosok körében mindenki tudja, GERŐ GYULA. Főszerkesztője volt ő a

szakma akkor messze legfontosabb lapjának, a Könyvtárosnak, de nemcsak akkor volt ő szerkesztő, amikor főszerkesztett. A lapot akkor is ő szerkesztette, ő „csinálta”, amikor valaki más jegyezte azt. Írni sokan és sokfélét írtak, szerkeszteni csak ő tudott. Aki magát mellett (fölötte, alatta) szerkesztőnek vélte, az is tudta, sokan vannak a meghívottak, de kevesen (ezúttal egyedül) a választottak.

Lehet, hogy a sors eleve szerkesztőnek rendelte Gerő Gyulát. Akinek egyébként kedves témája, társasjátéka, hogy kiról-kiről (persze a könyvtárosok közül) kiderítse, mire is lett volna igazán alkalmas. Persze, szinte sosem arra munkakörre, posztra, amelyet betölt, amelynek keretei között működik. E telitalálatú, sokszor az érintettekkel is közölt „pozicionálásra” nem merünk példákat mondani – pedig sokat ismerünk. Azt azonban tudjuk, örök bizonyossággal, hogy Gerő Gyula csak szerkesztő lehetett, és épp szerkesztőként mutathatta meg, villanthatta fel, mi is a szerkesztő. Ebben a szakmában ő a paradigma, a példa és az elérhetetlen minta. A sors, mi legalább úgy véljük, kegyes volt hozzá. Azt csinálhatta egész, ún. aktív életében, sőt meg éveken át nyugdíjasként is, amihez nemcsak kedvet és elhivatottságot érzett, de amit mindenkinél sokkal inkább ő tudott. Szerkeszthetett. Igaz, sokszor nem épp optimális körülmények között. Igaz, sokszor megalázó szituációban, de mégiscsak és mindig a szerkesztői ceruzával, tollal és „hatalommal” a kezében. És így valódi életművet alkotott, alkothatott.

Aki az általa jegyzett könyvtári folyóiratok évfolyamait átpörgeti, láthatja: itt valóban „szerkesztve volt”. A számok nem úgy álltak össze, ahogy azt a beérkezett, természetesen véletlenszerűen összállt anyagok diktálták. A cikkek nem úgy maradtak, ahogy frissen és szeplősen kikerültek az írógépből, számítógépből. A lapszámoknak koncepciójuk volt, a cikkeknek irányuk és menetük, a nyelv és az írás helyessé vált (jóval helyesebbé, mint ahogy a tanácsadó szótárak megkövetelik), a témák elrendeződtek, a fontos dolgok kiugrottak, a kevésbé vagy egyáltalán nem fontos dolgok a helyükre kerültek. De mindez még semmi (semmi? igen sok! Csak a gerői szinthez képest semmi.) Gerő Gyula nemcsak úgy volt szerkesztő, hogy „megdolgozta”, megdolgoztatta a kéziratokat. Ő megálmodta a lapszámot. Sokan azért írtak (bár nem tudtak erről), mert Gerő tudta, hogy most mire lenne szükség egy-egy számban. Sokan azért ragadtak tollat, ültek le az írógéphez, mert azt hitték, eszükbe jutott valami igen-igen fontos. Dehogysis nekik jutott eszükbe. Gerő Gyula animálta, manipulálta, hipnotizálta őket. Hogy hogyan? Ez az ő titka, és az is marad. És persze – mint igazi szerkesztő – Gerő Gyula nemcsak cikkekben, lapszámokban, évfolyamokban gondolkodott. („A vers csak hitvány szolgál.”) Ő könyvtárpolitikát művelt – nagyban. Lapja(i) trendeket jelöltek ki, projekteket vetítettek a szakma elé, mozgalmakat indítottak, munkákat generáltak, „megcsinálták” a szakmát. Ki vette észre? Hál’Istennek senki. Azért hál’Isten, mert Gerő Gyula azért jobbra azokban az időkben működött, amikor nem szerkesztőknek kellett (lehetett) csinálni a könyvtárpolitikát. Ő mégis csinálta. Csinálta sokkal jobban és sokkal hatékonyabban, mint a szabadság mámorában élő utódai (elsőül e sorok szerzői).

És miért csinálhatta? Most túl azon, hogy tündöklő szerkesztői tehetség, azért (is), mert ismerte a szakma minden gondját-baját, problémáját, személyét és intézményét, egyszóval mindent, ami a *szakma*. A könyvtárosság legjobb, legbennfentesebb tudója-tudósa, és ehhez képest alakította-alakíthatta a könyvtárosság lapját, lapjait. Gondoljunk csak vissza a Könyvtári Levelező/lap általa kigondolt és műve-

sen megvalósított szerkezetére, az ott közölt írásokra. Csak a közvetlen környezetben dolgozók tudták, mennyit levelezett, hogyan biztatta a kollégákat írásra.

De nemcsak tudósa volt a szakmának (holott nem írt monográfiákat, nem készített disszertációkat, ha jól meggondoljuk, tulajdonképp nagyon keveset írt), hanem intranzigens erkölcsi személyiség is. Őt nem lehetett megfélemlíteni. Ő kiállt, mint Luther, mert nem tehetett másképp („Ich stehe hier, kann nicht anders”). Nem tehetett? Dehogynem! Csak másképp tehetett, kellett volna tennie. Ám ő nem és nem. Csak ahogy a belülről jött, interiorizált szakmai-erkölcsi parancs diktálta. A tudás, a kikezdhethetlen erkölcsi tartás, a türelem, az állhatatosság, a mérhetetlen munkabírás (bizonytalán Gerő Gyula az, aki a legkevesebb szabadságot vette ki a szakma minden rendű és rangú képviselői közül évtizedeken át), a pontosság tisztelete tette őt az egyik legnagyobb magyar könyvtári szerkesztővé, a szerkesztővé. Régi munkatársai közül sokan a magyar könyvtárügy Kazinczyjának tartják, talán Kazinczy Ferenc levelezéséhez mérhető Gerő Gyuláé; mármint a minden új és fontos dologra való figyelemfelkeltésben, aprónak tűnő, de a jövő számára nélkülözhetetlen tények összegyűjtésében. Erről szóltak és szólnak a mai napig gondos kézírással megírt levelei, kérései, biztatásai. A magyar könyvtárügy kronológiája, a Ki kicsoda a hazai könyvtárügyben mind ezen mérhetetlen mennyiségű gondos levelezés nyomán készül. Köszönet érte!

A hetvenötödik születésnap kapcsán persze nemcsak a páratlan tehetséget és teljesítményt ünnepeljük. Ünnepeljük azt a kollégát is, akit nem lehet nem szeretni. Mert nemcsak legjobb tudója szakmánknak, hanem végtelenül kedves, elbűvölő jelenség is. És ezt nem a közeli barátok, munkatársak, (méltatlan) utódok nevében mondhatjuk. Gerő Gyulát minden magyar könyvtáros ismeri. Hisz ő ott volt és van ma is mindenütt. Nincs magyar könyvtár, ahol ne fordult volna meg többször is, nincs magyar könyvtáros, akit névről ne ismerne, nincs magyar könyvtár, amelyről többet ne tudna, mint annak akár az igazgatója. Ha Gerő Gyulát köszöntjük, nem interim ünnepséget ülünk. Mindannyian ott vagyunk a köszöntők között. És azok között is, akiknek semmi sem elég. Az életmű eddigi teljesítménye után azt várjuk Tőle, hogy írja meg emlékiratait. Fél száz év magyar könyvtári életéről, szakmánk fél évszázadáról (lehet, hogy keveset mondtunk) ki tudna maradandóbb, információúsabb beszámólót nyújtani, mint ő. Tegye hát! Ehhez kívánunk neki erőt, egészséget, alkotó- és íráskedvet! Isten éltesse, Gyula!

Kojnok Nándor sírja fölött

Megdöbbenve állunk volt kollégánk, igazgatónk KOJNOK NÁNDOR sírja fölött. Azt gondoltuk, hogy sokáig velünk maradhat még. Gyakori könyvtári látogatásai, energikus egyénisége még csak nem is sugallhatták azt, hogy bekövetkezhet az elvesztése.

Életútja megýenk – ezen belül – Salgótarján művelődési, művészeti, könyvtári arculatának kialakításában, szervezésében, az erre törekvő munkák irányításában telt el.

Nyugalmazott könyvtárigazgatóként is mindig őrizte a szakma presztízsét, nem volt olyan jelentős könyvtári esemény, amelyről – ha egészsége engedte – elmaradt volna.

Tudjuk, hogy az olvasás gyönyörűsége soha nem szűnő érzéssé vált már gyermekkorában. Ifjúkori olvasmány és könyvtári élményei, a versírás passziója meghatározták irodalmi érdeklődését és pályaválasztását. Ezért is választhatta az ELTE magyar-történelem szakát, ahonnan 1957-ben a diploma megszerzése után hazajött Salgótarjánba, mert mint mondta:

„Amit tőlem a szülőföld kér, azt nincs erőm visszautasítani, ezt nekem elhárítani nem szabad.”

A megye művelődési osztály előadójaként, majd a város művelődési osztályvezetőjeként lelkesen, felelősséggel dolgozott 1965-ig, amikor is a megyei könyvtár igazgatóhelyettesévé, majd 1969-től igazgatójává nevezték ki. Ekkor kötött egy életre szóló szövetséget a könyvtári munkával, amelynek tisztasága, rendszerezettsége, szigorú logikai rendszere értékke vált számára.

Igazgatói korszakának első periódusa 1973-ig tartott, majd 4 év tanácsi munka után 1977-től 1990-ig ismét vállalta a megye könyvtárügyének tudatos szervezését, irányítását.

Ezen időszakok alatt számos, jelentős szakmai feladat elindítója, koordinátora lett. A teljesség igénye nélkül a legjelentősebbek:

A megyei könyvtár két alkalommal (1966-os és 1988-as) történet új helyre költözését, munkájának megszervezését, az intézmény működtetését, munkaszervezetének kialakítását, szolgáltatásainak bővítését végezte el. Megszervezte a megyei tanácsi közművelődési könyvtári hálózatot, irányításával nőttek fel és váltak alkalmassá a helyi igények kiszolgálására és a hálózati munka végzésére a városi könyvtárak is.

Létrehozta az ellátóközpontot és számos integrált könyvtárat. A megyei módszertani munka részévé válhatott az iskolai könyvtárak gondozása is. Intézményi keretet biztosított az idén már 25 éve működő, különböző iskolai korosztálynak és szlovák nemzetiségű gyerekeknek szervezett olvasótáboroknak.

Különösen kiemelkedő munkát végzett a jelenlegi könyvtáráépület funkcionális tervezésében, az új munkaszervezet kialakításában és a sokszínű, a kor szintjén teljesítő, eltérő kulturális igényekre épülő szolgáltatás megteremtésében. Időt, energiát nem kímélve, a „nógrádi karakterre” jellemző kitartással és elszántsággal dolgozott és harcolt az új létesítményért. Ha a reménytelen küzdelmet is vállaló magatartása és erős elhatározottsága nem lett volna, talán fel sem épül a Balassi Bálint Megyei Könyvtár impozáns épülete. Köszönjük Neki!

Igazgatása alatt egyre több kis közösség lelt otthonra a könyvtár épületében. A megyei könyvtár kulturális központtá, szellemi műhellyé, a művészeti élet kohójává válhatott, ide kapcsolódott a város és környékének értelmisége.

Itt alakulhatott meg a Nógrád Megyei Irodalmi Kör, amely kezdeményezője és alapítója lett a máig élő Palócföld című folyóiratnak.

Felelős szerkesztőként, majd szerkesztő bizottsági tagként sokat tett a Palócföld elismertetéséért.

Folytatva a sort korát megelőzve itt alakulhatott meg 1965-ben a Salgótarjáni Művészek Klubja, amely sok értékes programmal, országos jelentőségű eseményekkel ajándékozta meg a várost.

Már az új könyvtári épületben alakulhatott meg a Balassi Bálint Művészeti, Irodalmi Társaság, amelynek működéséhez a mai napig a megyei könyvtár adja a háttérrel.

Igazgatása alatt számos megyéhez kötődő, itt élő, alkotó szerző könyvének szerkesztőjeként működött közre.

A könyvtár gondozásában jelentős életrajzi és sajtóbibliográfiák jele (ta disszertációját Nógrád megye 1945 utáni sajtótörténetéből.

1990-től elindította a Hírmondót, amely a könyvtári események hírein kívül folyamatosan dobemutakozási lehetőséget biztosított a Balassi Bálint Asztaltársaság tagjainak.

Jelentős tevékenységet végzett évtizedeken át a palóc irodalmi hagyományok megteremtése, felélesztése és ápolása terén, különösképpen a Madách-kultusz kialakításában, a helyi tehetségek felkutatásában és segítésében.

Igazgatóságának éve alatt munkatársai pályaválasztását egyengette, ahol és akinek tudott, segített. Hatalmas tudásanyagára, felkészültségére, tájékozottságára nyugdíjas éve alatt is számíthattak a kollégák.

Könyvtártörténettel, a megye művelődéstörténetével foglalkozó több publikáció megjelentetését nyugdíjas korára tervezte.

Szívből sajnáljuk, hogy ez már nem jöhet létre. Elidegenedő, gyökértelen világunkban a szülőföld iránti elkötelezettségét mindvégig vállaló, emberi magatartásával értékeket és példát adó igazi lokálpatriótát veszítettünk el.

Azt az embert, aki az elmúlt évtizedekben meghatározójává vált a megye könyvtárügyének.

A Balassi-díj átvételekor a következőket írta az emlékkönyvbe:

„Köszönöm a megtisztelő elismerést!
Mindenki addig él, amíg emlékeznek rá.
Még én is.”

Tiszteletre méltó pályájának emlékét mi, könyvtárosok örökre megőrizzük. Horváth Imre Örök könyv című versével veszünk Tőle búcsút:

„A csillagok síromon átragyognak.
S az ég könyvét – mi dolgom lenne más itt? –
kiolvasom a gyors feltámadásig,
míg helyettem a szél fűgén lapozgat.”

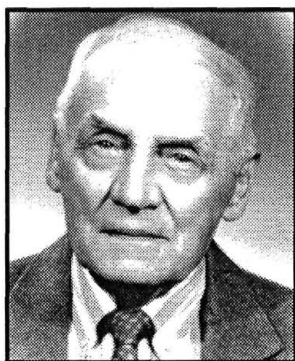
Tudjuk, pihenése könnyű lesz, mint minden tisztalelkű, jó emberé.

Oroszné Katona Anna

Bárdos Ferenc

(1911–2000)

Baja közelében, Sükösdön született. Édesapja uradalmi cseléd volt, majd napszámosként kereste a mindennapra valót. Mikor az első világháborúban elesett, édesanyja egyedül maradt a gyermekekkel – ő volt a legkisebb. Gyermekkorát szülőfalujában töltötte.

„Almodozó természetemet anyámtól örököltem... Apám halála után tanítóm vett magához, felesége mellé, amolyan belső segítségnek. Gyermektelenek lévén megszerettek, tanítottak. Így vált el utam osztályos társaimtól.” – írja később ő maga egyik visszaemlékező írásában. Az ő támogatásukkal került aztán a hat elemi elvégzése után Kalocsára, majd Bajára, a gimnáziumba, és itt végezte el a tanítóképzőt is.

Négy évig állásnélküliként, szülőfaluja környékén, tanyai iskolákban tanított ingyen, kosztért. 1940-ben Baján, a városi szakmunkásképzőben, az akkori Iparos-tanonc-iskolában kapott állást. Közben megszerzi az iparitanuló-szaktanári képesítést, s magyar irodalmat tanít.

Egyik alapító tagja a bajai Türr István Múzeumnak, melynek a negyvenes években megbízott vezetője is volt. Lelkesen vett részt a tárgyi és írásos anyag gyűjtő-feldolgozó munkájában. A közkönyvtári gyűjtemény kialakításában is tevékeny szerepet vállalt. Először mint az intézmény munkatársa, aztán a múzeumon belüli könyvgyűjteményért felelőse, majd az önálló intézmény – az Ady Endre Városi Könyvtár – e feladattal megbízott, egyik alapító tagja.

1952-ben könyvtárosi vizsgát tett. Főkönyvtárosként volt a Városi Könyvtár dolgozója, 1952-től 1973-ig, nyugdíjba vonulásáig. A könyvtárban folyó helytörténeti munka neki nem csupán feladat volt, hanem kezdettől szívügye. Fáradhatatlanul kutatta, rendezte az összegyűjtött régi anyagot, és azt feldolgozva folyamatosan előadásokat tartott és publikált.

A városban működő Tóth Kálmán Társaság lelkes támogatója – néhány évig elnöke is volt. Odaadó művelődésszervező munkássága mellett szinte minden írói műfajban kipróbálta tehetségét. Írt újságcikket, tárcát, tájékoztatót, mesét, balladát, útirajzot, elbeszélést, verset, esszét, hangjátékot, szindarabot és természetesen könyvtáros szacikkeket is.

Szépírói munkásságának egyik komoly sikere volt, amikor színművével 1962-ben, egy országos pályázaton második díjat nyert (Égnek a mécsék). De szerepelt a rádió műsorában is hangjátékával, és a helyi, megyei, sőt az országos napilapok, folyóiratok évtizedek óta rendszeresen közölték írásait. És ki tudja, mi minden maradt íróasztala fiókjában.

Bárdos Ferenc igazi, nemes értelemben vett lokálpatrióta volt. Nyugdíjba vonulása után is szorgalmasan gyűjtött, rendszerezett, alkotott és publikált. Írásaiban Baja múltját, saját életének fordulatait, tanítói élményeit és tapasztalatait dolgozta fel. Szeretett városa díszpolgárává választotta.

Bajai harangok c. könyvében (1990 – alcíme: Barangolások a város múltjában) így ír:

»Ha a bajai harangok hol tompán, hol gyászosan bongó, hol magasztosan zengő hangjait hallom, agyam – párban a szívemmel – a múltakba kalandozik, és a messzehangzó, visszazálló dallamemlékek mesélnek nekem. Hangjukban a „Mi történt?” „Hogy történt?” – kérdések kelnek életre és tudatom mélyéből régtől raktározott gondolatok, érzések törnek elő. Egy ideig lebegnek bennem, míg nem a jelen valóságai visszaterelik újabb harangszóiban, újabb múltidézésre; azokra a színes-érdekes, változatokban gazdag történelmi időkre, a benne élt alkotó-teremtő emberekre, akik a várost egykor oly nevéssé, naggyá tették, hogy az országSZerte megsüvegeelt „Kis-Pest” büszke rangot érdemelte ki.

A bajai harangok nemcsak a fényes eseményekben gazdag múltra emlékeztetnek. Beszélnek a mindenkori jelen emberének az egykori közösségi örömökről és bánatokról, a személyüket, környezeti életüket ért bajokról és gyászos tragédiákról. Ezek mellett remény csíráit elhullató vigaszt is ültetnek a lelkekbe: Minden nyavalyából, bánatból és szenvedésből, még a halálközelből is fakadhat felmagasztosult megnyugvás.«

Ez a fáradhatatlan, párjával együtt öregedő ember élete utolsó szakaszában is dolgozott, míg tette, s 88 évesen, gazdag alkotó élet után búcsúzott el szeretteitől, tisztelőitől örökre. Mindvégig hűségesen szolgálta városát, *könyvbe írta* tudását, reménységét, szeretetét, így halála után is jelen lehet, s nem csupán írásaiban, hanem mindazok szívében, akik szorgos munkával gyűjtött, ezemiy adatot rejtő kötetének vagy egyéb írásának lapjait forgatva megértik és átveszik a jövőért megszólaló múlt krónikásának üzenetét.

Michna Ottóné

KÜLÖNLEGESEN KEDVEZŐ AJÁNLAT KÖNYVTÁRAK SZÁMÁRA

A MAGYAR JAZZ HANGZÓ TÖRTÉNETE CD-KEN

I.

Pannon Jazz PJ 1042 A History of Hungarian Jazz. Válogatás CD a magyar jazztörténeti kiadványok anyagából. Részletes 16 oldalas kísérfüzettel.

(raktárról)

A CD kiskereskedelmi ára

1500,- Ft

A CD ára könyvtárak részére

1200,- Ft

II.

Pannon Jazz PJ 1041 Jazz és könnyűzenei felvételek magyar filmek zenei anyagából, 78-as fordulatú archív lemezekről. Kurutz Márton, a Magyar Filmintézet munkatársa archívumából. Részletes magyar, angol és német nyelvű kísérfüzettel. (A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával megjelenik: 1999 vége/2000 eleje)

Pannon Jazz PJ 1013 Hungarian Swing 1929–1945. Részletes magyar és angol nyelvű kísérfüzettel. (Megjelent a Kulturális Alap és az Akadimpex támogatásával, raktárról)

Pannon Jazz PJ 1025 Hungarian Swing 2 – Oly jól csúszik ez a banánhéj... A magyar swingkorszak énekes csillagai: Kazal László, Kapitány Anna, Rácz Vali, Ákos Stefi, Holéczy Vokál és mások. Magyar nyelvű felvételek. Részletes magyar és angol nyelvű kísérfüzettel. (A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával megjelenik: 1999 vége/2000 eleje)

Pannon Jazz PJ 1022 Hungarian Gipsy Ragtime 1905–1919. The Original Recordings. Részletes magyar és angol nyelvű kísérfüzettel. (Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap és az Akadimpex támogatásával, raktárról)

Pannon Jazz PJ 1023 Bohém Ragtime Jazzband: Early Hungarian Jazz. Részletes magyar és angol nyelvű kísérfüzettel. (Megjelent az Akadimpex támogatásával, raktárról)

Pannon Jazz PJ 1039 Gloomy Sunday In Jazz. Seress Rezsó **Szomorú vasárnap** című jazz világslágere amerikai (Billie Holiday, Artie Shaw, Teddy Wilson és mások) és magyar (Dudás Lajos, Tony Lakatos, Csepregi Gyula, Fritz József Róbert, Szőke Károly és mások) előadókkal 9 fantasztikus változatban. Részletes magyar és angol nyelvű kísérfüzettel. A **Szomorú vasárnap** című film hamarosan a mozikban! (raktárról)

Hotelinfo-Ferdinandus HSJR 2001 George Vukán: Dunapalota Ragtime. Részletes magyar és angol nyelvű kísérfüzettel. (Megjelent az Akadimpex támogatásával, raktárról)

Tandem-Ferdinandus TR-HSJR 2004 CD Bohém Ragtime Jazzband: Hungarian Rag. Részletes magyar és angol nyelvű kísérfüzettel. (Megjelent az Akadimpex támogatásával, raktárról)

A CD-k kiskereskedelmi ára 2999,- Ft

A CD-k ára a könyvtárak részére 2100,- Ft

A teljes sorozat bolti ára: 25.492,- Ft

Könyvtárak részére egyenkénti megrendeléssel mindösszesen 18.000,- Ft

Könyvtárak részére a 9 db CD (**PJ 1042, PJ 1041, PJ 1022, PJ 1023, PJ 1013, PJ 1025, PJ 1039, HSRJ 2001, TR-HSRJ 2004 CD**) együttesen történő megrendelése esetén csak 16.000,- Ft

A CD-k forgalmazója a Jazz Oktatási és Kutatási Alapítvány,
1426 Budapest, Postafiók 73

A KÖNYVTÁRAK RÉSZÉRE KEZELÉSI, CSOMAGOLÁSI, POSTAKÖLTSÉGET NEM SZÁMÍTUNK FEL.